

Dezinformacije i misinformacije o religiji u medijima i izazovi umjetne inteligencije

Suzana Peran*

Sažetak

*Na temelju crkvenih dokumenata, govora pape Franje i pape Lava XIV. te rani-
jih istraživanja, posebice projekta Kritička analiza dezinformacija o vjerskim te-
mama, u radu se promišlja o dezinformacijama i misinformacijama u medijskim
objavama o vjerskim temama. Pozornost je posvećena objavljenim dezinforma-
cijama o dvojici papa, odnosu alata umjetne inteligencije i lažnih informacija te
se zaključno ističe važnost medijske i religijske pismenosti u sprječavanju širenja
dezinformacija.*

*Ključne riječi: dezinformacije; društveni mediji; medijska pismenost; religij-
ska pismenost; umjetna inteligencija*

Uvod

Dezinformacije, pa i one o religiji i vjerskim temama, nisu novost u medijskom prostoru, no društveni mediji kojima je značajka djeljivost omogućili su lažnim i neprovjerenim informacijama brzo širenje, velik doseg i dostupnost (Shoemaker, 2019, 280–285; Segal, 2023, 301). Nenamjerne pogreške (eng. *misinformation*), dezinformacije kao neistinite informacije namjerno kreirane i objavljene da nekomu nanesu štetu te zlonamjerne informacije kao istinite informacije koje se dijele s namjerom nanošenja štete pojedincu ili skupini u literaturi su skupno nazvane informacijskim poremećajem (Wardle i Deraksham, 2017, prema Ciboci et al., 2025, 13–15), a Broda i Strömbäck (2024, 142) dodaju toj podjeli propagandu, alternativne činjenice i glasine. U mrežnom prostoru dezinformacije se šire zbog neprovjerenih izvora, nekritički prenesenim objavama s društvenih mreža i s pomoću “filter balona” u kojima se korisnicima društvenih mreža uvijek nude slični sadržaji (Kek, 2025, 50). U kontekstu dezinformacija govorimo i o vremenu “post-istine”, “postčinjeničnom” dobu (eng. *post truth*), što definiramo kao kulturološki i politički kontekst u kojem su objektivne činjenice manje utjecajne

* Doc. dr. sc. Suzana Peran, Hrvatsko katoličko sveučilište. Adresa: Ilica 244, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6208-8077>. E-adresa: suzana.peran@unicath.hr

i važne u oblikovanju javnoga mnijenja nego emocije i osobna uvjerenja, a na štetu provjerljivih činjenica (Campbell, 2025, 166). Istraživanja su pokazala da se dezinformacije često stavljaju u vjerski okvir (Chauchard i Badrinathan, 2025), odnosno koriste se vjerski tekstovi, biblijski citati, religijski simboli i slike u širenju dezinformacija o nekim temama ili kako bi se popularizirala nečija politička agenda ili ideologija (Campbell, 2025, 164) te podržali stereotipi o pojedinim skupinama. To se posebno očituje na društvenim mrežama, gdje svatko može biti kreator ili djelatelj sadržaja i gdje se gubi razlika između stručnjaka i površnoga poznavatelja neke teme (Hoover, 2018, 27), a algoritmi nude sadržaje za čitanje ili gledanje. Istraživanje provedeno u Španjolskoj o dezinformacijama, religijskim manjinama i govoru mržnje, koje je obuhvatilo objave na tamošnjim mrežnim portalima od 2017. do 2020. godine, pronašlo je 141 glasinu o religijskim zajednicama, od kojih se dvije trećine odnosilo na islamsku zajednicu, koja je u objavama povezivana s terorizmom i nasiljem (Laferrara et al., 2024). Takvi su narativi oblikovani za poticanje straha i mržnje, te su pogodni za širenje društvenim mrežama (Vosoughi et al., 2018, 1150). Između istinitih informacija i dezinformacija, korisnici društvenih mreža prije će podijeliti lažne informacije, a istraživanja (Vosoughi et al., 2018, 1146) to povezuju s emocionalnim odgovorom korisnika mreža — kao što su čuđenje ili zgražanje, ali i željom da se podijeli neka često neobična novost.

Naslanjajući se na tvrdnju da je religija često tema, a vjernici meta dezinformacija (Douglas, 2018, 61), cilj je ovoga rada promišljati o dezinformacijama o vjerskim temama u medijima, a specifični su ciljevi analizirati izjave pape Franje i pape Lava XIV. o fenomenu dezinformacija i prikazati slučajeve u kojima su dvojica poglavara Katoličke crkve bili žrtvama dezinformacija. U radu, koristeći kvalitativnu metodu analize sadržaja (Lamza Posavec, 2011, 105–106) odgovaramo na sljedeća istraživačka pitanja: Kakav je odnos dezinformacija, misinformacija i religije? Kako papa Franjo i papa Lav XIV. vide lažne informacije? Kako vjerske zajednice, ali i sami vjernici mogu odgovoriti na izazov dezinformacija? Promišljat ćemo i o odgovornosti vjernika za korištenje istinitih informacija i očuvanje istinitoga izvješćivanja o religiji u javnosti. Pri tom medije shvaćamo i kao sredstvo kojim vjerske zajednice mogu izreći svoju istinu o svijetu i događajima te poslati poruku o svojem vjerskom nauku u javnost.

1. Izvješćivanje o vjerskim zajednicama i dezinformacije

Mediji o vjerskim zajednicama i religiji često izvješćuju sa senzacionalističkim prizvukom kada se događa nešto negativno, što narušava sliku religije u javnosti, a izvješćivanje o samo jednom dijelu stvarnosti neke zajednice i prešućivanje konteksta ili izostavljanje važnih informacija dovodi i do širenja misinformacija ili dezinformacija (Kapantai et al., 2021, 1325). Religija i religijske vijesti u medijima su praćeni kao dio politike, ljudskih priča ili kulture, na temelju priopćenja, izjava, bez dubljih analiza i poznavanja konteksta te usredotočeno na “loše vijesti” (Laferrara et al., 2024). Izvješćivanje o religiji često je prigodno (vezano

za blagdan) i usmjereno na crnu kroniku, a budući da u uredništvima svjetovnih medija nedostaje novinara specijaliziranih za religiju, izvješćuje se površno i s pogreškama (Turčilo, 2023). Medijski prostor i vidljivost pri tom dobivaju samo najveće religijske zajednice, a one manjinske ostaju izvan medijskoga fokusa i često se o njima izvješćuje u kontekstu misinformacija, ne iz namjere da se nekomu naštet, nego iz nepoznavanja njihove strukture ili nauka (Laferrara et al., 2024). I u istraživanju u sklopu projekta Kričička analiza dezinformacija o vjerskim temama (KAT) Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta i partnera (2023.–2025.),¹ pokazalo se je da u objavama o Crkvi u hrvatskom medijskom prostoru najviše prevladavaju misinformacije nastale iz nepoznavanja crkvene terminologije, prakse ili nauka. Kao primjere navodimo objave analizirane u sklopu projekta KAT: vijest o imenovanju splitsko–makarskoga nadbiskupa, čije je ime pogrešno napisano Stričić, umjesto Križić, ili o tom kako su samo dva svećenika u Hrvatskoj proslavila dijamantni jubilej (60. obljetnicu svećeništva), te nazivanje zagrebačkoga nadbiskupa Dražena Kutleše kardinalom (HKM, 2025). Analizom objava o vjerskim temama pronađene su i dezinformacije, kao što je objava da se Zagrebačka nadbiskupija natječe za nacionalnu televizijsku koncesiju, ali i vizualne manipulacije u kojima se, primjerice, koristio videozapis izjave nadbiskupa Križića s lažnim tonom u kojem se reklamiraju lijekovi (HKM, 2025).

Dezinformacije o vjerskim temama namjerno su pogrešne informacije koje se objavljuju o vjerskim istinama ili svetim knjigama neke zajednice, vjerskim zajednicama, događajima ili osobama. Istraživanje provedeno u Južnoj Aziji pokazalo je da je širenje dezinformacija i misinformacija o vjerskim zajednicama povezano i s međuvjerskim nasiljem, i to u zatvorenom krugu koji čine optužbe za blasfemiju, komunalizam (snažna privrženost svojoj vjerskoj ili lokalnoj zajednici), dezinformacije i društvene mreže (Al-Zaman, 2024, 84). Dezinformacije izazivaju emocionalni odgovor i propituju uvjerenja, što je područje religioznosti, pa stoga različiti manipulativni sadržaji često govore o religiji ili religijskim zajednicama kako bi dobili veći odjek među publikom (Al-Zaman, 2024, 82). Širenju dezinformacija o religiji pogoduje i to što se objave o vjerskim zajednicama često ne provjeravaju jer dio publike ne poznaje dobro vjersku tematiku i terminologiju, pa se ne sumnja u istinitost i točnost objavljenih informacija (Erokhina, 2022, 1187–1191), a vjerničkoj javnosti te se informacije čine poznatima jer je riječ o vjerskoj tematici i nazivima koje prepoznaju.

Već spomenuto istraživanje koje je metodom CAWI (*Computer Assisted Web Interviewing*) provedeno mrežno u sklopu projekta KAT na nacionalnom reprezentativnom uzorku u siječnju i veljači 2024. pokazalo je da se ispitanici u Hrvatskoj o vjerskim temama podjednako informiraju iz vjerskih i svjetovnih medija, a povjerenje u različite medije vezano za izvješćivanje o vjerskim temama ocijenjeno je prosječnom ocjenom dobar. Najviše dezinformacija o vjerskim temama ispitanici su nalazili na društvenim mrežama (30%) i na internetskim portalima

1 Više o projektu voditeljice Lane Ciboci Perša dostupno je na poveznici <https://www.unicath.hr/projekti/digitheal/kat>.

(21%). Istodobno, 72% njih nije se moglo sjetiti ni jedne važnije dezinformacije vjerske tematike u medijima. U istom je istraživanju većina ispitanika bila svjesna svoje odgovornosti za pročitane informacije, izjavivši da je važno informirati se iz više izvora (Peran i Kilijan, 2025). Važno je podsjetiti da različiti dokumenti Katoličke crkve — od koncilskoga dekreta *Inter mirifica*, pastoralnoga naputka *Communio et progressio* do papinskih poruka za Svjetski dan sredstava društvenih komunikacija — upozoravaju na važnost istinite informacije, ali i na odgovornost i pošiljatelja i primatelja medijskoga sadržaja te govore o mogućim zlorabama u medijskim objavama i medijskom prostoru (Valković, 2013, 36; 57; 77).

2. Papa Franjo o dezinformacijama

Za govor Crkve o dezinformacijama posebno je važna poruka pape Franje za Svjetski dan sredstava društvenih komunikacija iz 2018. godine. U poruci upozorava na tragediju dezinformacija, koja ne samo da izvrće činjenice, nego i narušava konstruktivni dijalog s drugima koji drugačije misle (Franjo, 2018). Papa Franjo dezinformacije definira kao lažne informacije koje su utemeljene na nepostojećim ili iskrivljenim činjenicama, a cilj im je manipulacija i utjecaj na nečije političke odluke ili u korist nečijih gospodarskih interesa. Učinkovite su jer oponašaju stvarne vijesti i koriste raširene stereotipe i predrasude te emocije. Stoga je za papu Franju važno prepoznavanje i zaustavljanje širenja lažnih vijesti. Ulogu u tom ima medijska pismenost, odnosno odgoj za medije, o kojem govore crkveni dokumenti o medijima (Valković, 2013, 70–73), ali i različite inicijative crkvenih i vjerskih zajednica. Širenje laži, ali i neznatno iskrivljavanje istine, može imati kobne posljedice, napisao je papa Franjo u poruci, te preporučio tražanje za istinom, stavljanje osobe u središte i promicanje novinarstva mira koje je istinito, protiv se lažima te teži razumijevanju i rješavanju odnosa i problema (Franjo, 2018).

Na tragu prijašnjih crkvenih dokumenata o sredstvima društvenih komunikacija (Novak et al., 2022, 40–48), papa Franjo prepoznaje odgovornost novinara, koji su za njega čuvari vijesti s posebnom odgovornošću i poslanjem. Istinu je moguće prepoznati po njezinim plodovima, koji se mjere u odnosu prema drugoj osobi, napisao je papa Franjo, koji je dezinformacije u govoru novinarima nazvao grijehom novinarstva, a kao zadaću novinara katolika naznačio borbu protiv dezinformacija i učenje publike kako prepoznati istinu (Vatican News, 2023). Ovdje možemo podsjetiti da je papa Franjo često bio žrtva dezinformacija i *deepfake* objava (alatima umjetne inteligencije kreiranih lažnih i zavaravajućih fotografija i videozapisa) od kojih je vjerojatno najpoznatija ona o navodnoj podršci tada američkomu predsjedničkomu kandidatu Donaldu Trumpu, o čemu su detaljno pisali Wardle i Derakhsham (2020, 17).

3. Papa Lav XIV. o dezinformacijama i izazovima umjetne inteligencije

Dezinformacije i manipulacije sadržajem objava teme su o kojima često govori i papa Lav XIV. U poruci za 30. obljetnicu programa Porta a Porta talijanske nacionalne televizije RAI 1, upozorio je na rizike u digitalnom dobu, posebno na “lažne vijesti” koje unose zbunjenost oko toga što je istina, a što je laž. Stoga je novinare pozvao da ne podlegnu izazovu banalnosti. Kao izazove digitalnoga doba naveo je kompulzivno surfanje kanalima umjesto pažljivoga slušanja, prelijetanje (*skrolanje*) teksta umjesto čitanja, površnu znatiželju umjesto želje za učenjem i monologe umjesto dijaloga (Giribaldi, 2026). U prvoj poruci za Svjetski dan sredstava društvenih komunikacija Papa je upozorio da tehnološke inovacije, a posebno alati umjetne inteligencije trebaju služiti ljudskoj osobi, a ne zamijeniti ili ugrožavati njezino dostojanstvo (Lav XIV., 2026b). Istaknuo je antropološke izazove umjetne inteligencije i potrebu zaštite ljudskoga identiteta, privatnosti i stvarnih odnosa. Ukazao je i na negativan utjecaj alata umjetne inteligencije na analitičnost, imaginaciju i osobnu odgovornost, kao i na naivnost oslanjanja na umjetnu inteligenciju kao na sveznajućeg prijatelja, izvor znanja, arhiv i savjetnika. U zaštiti protiv tih negativnih utjecaja potrebna je odgovornost, suradnja i obrazovanje, odnosno odgoj za medijsku, informacijsku i pismenost umjetne inteligencije (Lav XIV., 2026b).

Prema Papi za zaštitu istinite i kvalitetne informacije potrebno je odgovorno izvješćivanje i suradnja novinara i građana, a novinari u doba “post–istine” imaju važnu ulogu u obrani istine (Merlo, 2025; Johecova, 2025). Ključno je pitanje tko kontrolira algoritme i u čiju korist, stoga je važno da se moć digitalnih alata ne koncentrira u rukama nekolicine, a u središtu komunikacije treba ostati ljudska osoba. Novinari su pozvani na etičku komunikaciju i na sprječavanje degradiranja komunikacije putem mamilica (eng. *clickbaits*), dezinformacija i ne-lojalne konkurencije (Merlo, 2025). Potrebno je iskorijeniti lažne narative, koji se koriste za poticanje ratova, sukoba i nasilja, a ljudi ne smiju, ističe Lav XIV, umirati zbog lažnih vijesti (Glatz, 2025). Tu možemo podsjetiti da je bit novinarstva tražiti istinu i izvješćivati o njoj, temeljeno na vjerodostojnim izvorima i dajući sve strane vijesti (Malović, 2005, 19). Papa se zauzima za slobodan pristup informacijama, koji treba jamčiti svima. Novinari su, prema njegovu mišljenju, koje se nastavlja i na misao pape Franje, barijera prema onima koji kroz laži traže podjele kako bi zavlitali (Lav XIV., 2025). Još kao kardinal Prevost, papa Lav XIV. smatrao je društvene medije važnima za prenošenje poruke evanđelja, ali je isticao i potrebu poduke za korištenje društvenih medija, koja često u Crkvi nedostaje. Prema Prevostu, društveni mediji prilika su, ali i odgovornost, pa treba dobro promisliti prije nego što se nešto objavi na mrežama (Tornielli, 2023).

Kao i njegov prethodnik, papa Lav XIV. često je žrtva zavaravajućih objava na društvenim mrežama, a pri tom možemo uočiti primjere vizualnih manipulacija te u potpunosti lažnih i izmišljenih sadržaja o Papi, kao i misinformacija. U siječnju 2026. proširile su se dvije vijesti o papi Lavu XIV. za koje se je pokazalo

da je riječ o dezinformacijama. Prva je govorila da se Papa preselio u papinski apartman u Apostolskoj palači, a druga da je otkazao susret s francuskim predsjednikom Emmanuelom Macronom zbog neodobravanja novih vitraja katedrale Notre Dame u Parizu. Obje objave, koje su prikupile tisuće reakcija i podjela na društvenim mrežama, opovrgnute su iz Tiskovnog ureda Svete Stolice i francuskoga ministarstva vanjskih poslova (Haynes, 2026). Odmah po izboru za poglavara Katoličke crkve, društvenim mrežama počele su se širiti objave s detaljima iz biografije novoga Pape koje su se pokazale pogrešnim, a za koje je bilo teško utvrditi je li bila riječ o namjernim ili nenamjernim pogreškama. Istodobno su se pojavile i misinformacije, nenamjerne pogreške, gdje su bile navedene pogrešne godine iz Papine biografije ili nazivi mjesta u kojima je službovao.

Širile su se i *deepfake* poruke s navodnim porukama novoga Pape, na što je reagirao Tiskovni ured Svete Stolice. Jedna takva objava bio je video u kojem papa Lav XIV. navodno odgovara na pismo vodi hunte u Burkini Faso Ibrahimu Traoreu, a video se je proširio društvenim mrežama (McKeown, 2025). *Fact-checkeri* su utvrdili da je riječ o dezinformaciji u kojoj su korišteni dijelovi pravoga videozapisa Pape, a korištenjem tehnologije dodana poruka koju Papa nije izgovorio. Razlog je objave bio poboljšati ugled afričkoga političara u javnosti, a slični lažni videozapisi njemu u korist bili su snimljeni o različitim filmskim i glazbenim zvijezdama i poznatim osobama (Steffen i Weslowski, 2025). Kao *deepfake* ili dezinformacija pokazao se je i video u kojem Papa kritizira američkog predsjednika Donalda Trumpa, a koji je dijeljen na TikToku i Instagramu, te objava na platformi X, koja je imala više od 12 milijuna pregleda o tom da je Papa ignorirao zastavu duginih boja. Na Youtubeu i drugim društvenim mrežama brojni su videozapisi i fotografije koje prikazuju papu Lava XIV. koji govori ono što u stvarnosti nikada nije rekao, a kako se pojedine dezinformacije i *deepfake* objave razotkrivaju i uklanjaju, tako nastaju nove (Brockhaus, 2025).

Dijeljene su i fotografije koje prikazuju Papu kako pada niz stepenice, što se je također pokazalo kao dezinformacija kreirana pomoću alata umjetne inteligencije (Brockhaus, 2025). Objavljeni su i profili na društvenoj mreži Facebook na papino ime, što je kao lažni i zavaravajući sadržaj demantirano iz Tiskovnog ureda Svete Stolice (Vatican News, 2025) te je istaknuta važnost korištenja provjerenih izvora o Svetom Ocu ili događajima unutar Crkve.

Prema Papi, Crkva nije protiv tehnološkoga napretka, ali postoji zabrinutost oko uporaba tehnologije, i to posebno korištenja alata umjetne inteligencije u stvaranju lažnih objava (Cardiel, 2025). U umjetnu inteligenciju ulažu »izuzetno bogati« ignorirajući čovječnost i vrijednost ljudskih bića, rekao je papa Lav XIV. u prvom intervjuu, dodajući da Crkva mora govoriti o tim aspektima jer postoji opasnost da će »digitalni svijet krenuti svojim putem i da ćemo svi postati pijuni« (IKA, 2025a). Umjetna inteligencija treba biti dobro za sve, a ne koncentrirana u rukama nekolicine (IKA, 2025b). Stoga je potrebno moralno razlučivanje, odgovornost i razboritost, a digitalne tehnologije mogu se koristiti za evangelizaciju i cjeloviti razvoj ljudske osobe. Na prvom susretu s novinarima u svibnju 2025. Papa je ponovio poziv pape Franje o razoružanju komunikacije (Watkins, 2025).

Važno je spomenuti i Papin govor veleposlanicima akreditiranim pri Svetoj Stoli, u kojem je izrazio zabrinutost što jezik i govor sve više postaju oružje za obmanjivanje, vrijeđanje ili udaranje protivnika. Potaknuo je da riječi ponovno izražavaju jasnu i nedvosmislenu stvarnost i na nastavljanje autentičnoga dijaloga bez nesporazuma u javnim prostorima, domovima, politici i u medijima (Lav XIV., 2026a).

4. Odnos alata umjetne inteligencije i dezinformacija

U analizi odnosa Crkve prema dezinformacijama važno je spomenuti dokument o umjetnoj inteligenciji iz 2025. godine. U dokumentu Dikasterija za nauk vjere i Dikasterija za kulturu i obrazovanje *Antiqua et nova* (2025), u kontekstu dobrih i loših strana korištenja alata umjetne inteligencije, govori se i o odnosu umjetne inteligencije, misinformacija, *deepfake* sadržaja i zloporaba. Umjetna inteligencija može služiti ljudskom dostojanstvu pomažući ljudima razumjeti stvarnost i potičući traganje za istinom (*Antiqua et nova*, br. 85), ali predstavlja i rizik kreiranjem manipulativnoga sadržaja i lažnih informacija koje mogu zavarati jer slične su istinitim. Pri tom može biti riječ o nenamjernim pogrešnim informacijama, a u vatikanskom je dokumentu istaknuto da posljedice lažnih informacija mogu biti ozbiljne. Stoga dokument poziva sve koji proizvode i koriste alate umjetne inteligencije na privrženost istini i točnosti informacija koje se na taj način šire u javnost (*Antiqua et nova*, br. 86). Kao velik problem dokument prepoznaje kreiranje *deepfake* sadržaja s ciljem obmane ili nanošenja štete, koja je za razliku od objavljenoga sadržaja stvarna (*Antiqua et nova*, br. 87). Dokument upozorava i na lažne medije koji su generirani pomoću umjetne inteligencije, a koji mogu potkopati temelje društva i širiti dezinformacije koje potiču političku polarizaciju i nemire te razaraju povjerenje građana (*Antiqua et nova*, br. 88). Suprotstavljajući širenju lažnih informacija dužnost je svih ljudi dobre volje, a svi koji proizvode i dijele sadržaje kreirane alatima umjetne inteligencije trebaju biti odgovorni u dijeljenju tih sadržaja i provjeri njihove istinitosti, kako se ne bi omalovažavalo osobe, dobrotu i intimnost ljudske spolnosti, širilo mržnju i nesnošljivost te iskorištavalo slabe i ranjive (*Antiqua et nova*, br. 89).

Jedan od izazova korištenja informacija prikupljenih pomoću umjetne inteligencije u odnosu na religiju mogućnost je širenja iskrivljenoga crkvenoga i vjerskoga nauka ili dobivanja odgovora koji nisu u skladu s naukom i tradicijom zajednice kojoj postavljač upita pripada. Na taj se način nenamjerno mogu širiti pogrešne informacije o vjerskim istinama i temama. U istraživanju u Velikoj Britaniji pokazalo se je da korisnici *chatbotova* u pitanjima na engleskom jeziku vezanima za Bibliju dobivaju odgovore i tumačenja bliska evandeoskim Crkvama u SAD-u (Channer, 2026). Pojedini alati umjetne inteligencije personaliziraju odgovore učeći o stavovima korisnika i s time usklađuju odgovore, pa i na pitanja koja korisnici postavljaju vezano za religiju. Izazov je teolozima i vjerskim poglavarima i to što se odgovori *chatbotova* koriste bez provjere kao činjenice, u

njima se ne poziva na promišljanje ili dijalog, a dobiva se dojam da se razgovara s duhovnikom ili stručnjakom za religiju (Channer, 2026).

5. Religijska i medijska pismenost kao alati za borbu protiv dezinformacija

Nakon poruke pape Franje za Svjetski dan sredstava društvenih komunikacija koja je govorila o lažnim vijestima odnosno dezinformacijama, u Katoličkoj crkvi pokrenute su brojne inicijative s područja medijske pismenosti za osnaživanje vjernika za prepoznavanje dezinformacija i promišljanje o izvoru informacija o vjerskim temama koje su pronašli u medijima. Vjernike se tako potiče da provjere izvor objave, ne objavljuju ono što nije provjereno i ne dijele na društvenim mrežama ono u što nisu sigurni (Countering Fake News, 2018). Treba spomenuti da i svjetske novinske agencije, ali i brojni mediji, među kojima je i Hrvatska katolička mreža, provjeravaju objave o vjerskim poglavarima, zajednicama i temama.

Kao odgovor na rastući broj dezinformacija o religiji i religijskim temama na području društvenih mreža, počelo se je govoriti o važnosti jačanja religijske pismenosti (Henry, 2021, 90 i 98), koja treba biti dio zajedničkoga nastojanja teologa, vjeroučitelja i medijskih djelatnika. Pri tom se upozorava i na povezanost medijske i religijske pismenosti (Walker et al., 2021, 2), a medijska pismenost o religiji znači znati pronaći vjerodostojne medijske izvore, ali i sugovornike o religiji i njezinu mjestu u svakodnevnom životu. Religijska se pismenost stoga smatra nedjeljivom od medijske pismenosti, kojoj je za cilj osnažiti korisnike medija, posebno društvenih mreža, s potrebnim znanjima i vještinama. Važno je istaknuti da, kada se govori o religijskoj pismenosti, misli se na akademsku, a ne konfesionalnu utemeljenost. Riječ je o skupu znanja i vještina koja nisu vezana za pojedinu religijsku zajednicu, a kojima se, uz poznavanje religijske tematike, prepoznaju i međuodnosi religije s politikom, gospodarstvom i kulturom (Campbell, 2025, 164; Moore, 2007, 28; 165–166; Walker et al., 2021, 5).

Zaključak

U radu smo promišljali o informacijskom poremećaju, širenju lažnih, neproverjenih i zavaravajućih poruka koje mogu nanijeti, kako to ističe vatikanski dokument o umjetnoj inteligenciji *Antiqua et nova*, stvarnu štetu. Njihovu širenju pridonijeli su i društveni mediji u kojima svatko može biti kreator, ali i djelatelj sadržaja, a objave s društvenih mreža nekritički se preuzimaju u medijska izvješća, te tako dobivaju dodatni doseg i dostupnost. Dezinformacije se često religijski uokviruju koristeći religijske simbole, nazive i tekstove, meta su im vjernici, a cilj je postići političku, ideološku ili komercijalnu korist. Nepoznavanje vjerske terminologije i nauka vjerskih zajednica u medijskim objavama dovodi do nenamjernih pogrešaka, kao što su pokazali i u radu prikazani rezultati projekta

KAT. Iz toga proizlazi i pitanje, koje bi, smatramo, trebalo dodatno istražiti u budućem istraživanju, kako dezinformacije te nenamjerne i zlonamjerne objave o religiji utječu na povjerenje u vjerske zajednice ili njihovu percepciju u javnosti.

Papa Franjo ističe važnu ulogu novinara u zaustavljanju dezinformacija, papa Lav XIV. ih smatra obranom od laži. Obojica u govorima i porukama o lažnim informacijama ističu potrebu njihova prepoznavanja i zaustavljanja. Crkva pri tom nije protiv tehnološkoga napretka, ali je zabrinuta zbog mogućih posljedica na ljudske odnose i dostojanstvo te širenja dezinformacija kreiranih alatima umjetne inteligencije. U tom kontekstu odgovornost je i vjernika za korištenje istinitih informacija i očuvanje istinitoga izvješćivanja o religiji u javnosti, i to provjerom izvora koje koriste o vjerskim i drugim temama, dijeljenjem samo istinitoga i provjerenoga sadržaja i, što su prepoznali i sudionici istraživanja u sklopu projekta KAT, informiranjem iz više izvora. Stoga na tragu katoličkih dokumenata o medijima te misli papa Franje i Lava XIV. o odgovornosti kreatora i korisnika medijskih sadržaja, ističemo važnost medijske i religijske pismenosti. Na tom se području otvara mogućnost suradnje komunikoloških novinarskih i teoloških studija, kako bi budući teolozi imali znanja iz medijske i informacijske pismenosti te pismenosti umjetne inteligencije, a budući novinari, stručnjaci za odnose s javnošću i komunikolozi općenito, znanja iz religijske pismenosti. Zaključno možemo postaviti pitanje: Kako se vjerske zajednice, mogu boriti protiv dezinformacija? Na temelju iznesenoga u radu, za koji smatramo da je prinos znanstvenoj analizi informacijskoga poremećaja u izvješćivanju i prikazu religije i vjerskih zajednica, mišljenja smo da je odgovor upravo u inicijativama za medijsko opismenjavanje i pismenost umjetne inteligencije ne samo na razini učilišta, nego i župa i redovničkih zajednica, suradnjom s medijima te poticanjem kritičkoga razmišljanja i odgovornoga korištenja medija, društvenih mreža i alata umjetne inteligencije među vjernicima, ali i u široj javnosti.

Literatura

- Al-Zaman, Sayeed (2024). Social media users' engagement with religious misinformation: An exploratory sequential mixed-methods analysis. *Emerging Media*, 2(2), 181–209. <https://doi.org/10.1177/27523543241257715>
- Antiqua et Nova*. (28. siječnja 2025.) Dikasterij za nauk vjere i Dikasterij za kulturu i obrazovanje o odnosu između umjetne i ljudske inteligencije, *Antiqua et Nova*, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_ddf_doc_20250128_antiqua-et-nova_en.html (20.1.2026.)
- Brockhaus, Hannah (2025). Vatican struggles against spread of “deepfake” images of pope Leo XIV. *The Catholic Telegraph* (25. rujna), <https://www.thecatholictelegraph.com/vatican-struggles-against-spread-of-deepfake-images-of-pope-leo-xiv/102282> (15.1.2026.)
- Broda, Elena; Strömbäck, Jesper (2024). Misinformation, disinformation, and fake news: lessons from an interdisciplinary, systematic literature review. *Annals of the International Communication Association*, 48(2), 139–166. <https://doi.org/10.1080/23808985.2024.2323736>

- Campbell, Heidi (2025). Why studies of media, religion, and culture needs to pay more attention to religious metaphors and misinformation. *Journal of Religion, Media and Digital Culture*, 14, 157–169.
- Cardiel, Victoria (2025). Pope Leo XIV: Žit's going to be very difficult to discover the presence of God in AI. *EWTN News* (22. rujna), <https://www.ewtnnews.com/vatican/pope-leo-xiv-it-s-going-to-be-very-difficult-to-discover-the-presence-of-god-in-ai> (20.1.2026.)
- Channer, Winstanley (2026). Warning of US evangelical bias in AI chatbots? Bible interpretations, *The Tablet* (28. siječnja), <https://www.thetablet.co.uk/news/warning-of-us-evangelical-bias-in-ai-chatbots-bible-interpretations/> (28.1.2026.)
- Chauchard, Simon; Badrinathan, Sumitra (2025). The religious roots of belief in misinformation: Experimental evidence from India. *British Journal of Political Science*, 55, e109. <https://doi.org/10.1017/S0007123425100616>
- Ciboci Perša, Lana; Labaš, Danijel; Uldrijan, Ivan (2025). *Mediji i dezinformacije*. Zagreb: Hrvatsko katoličko sveučilište.
- Countering fake news (2018). *Catholic archdiocese Singapore*, <https://www.catholic.sg/countering-fake-news> (20.1.2026.)
- Douglas, Christopher (2018). Religion and fake news: Faith-based alternative information ecosystems in the US and Europe. *The Review of Faith & International Affairs*, 16(1), 61–73.
- Erokhina, Yulia (2022) Stereotyping of the Russian Orthodox Church in fake news in the context of the COVID–19 pandemic: Semiotic and legal analysis. *International Journal for the Semiotics of Law*, 35, 1187–1213. <https://doi.org/10.1007/s11196-022-09888-4>
- Franjo (2018). Poruka za 52. svjetski dan sredstava društvene komunikacije. “Istina će vas osloboditi” (Iv 8,32). Fake-news i novinarstvo mira. *The Holy See*, https://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/communications/documents/papa-francesco_20180124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (20.1.2026.)
- Giribaldi, Edoardo (2026). Leone XIV: l'informazione cambia ma non ceda mai a banalità e fake news. *Vatican News* (21. siječnja), <https://www.vaticannews.va/it/papa/news/2026-01/papa-leone-xiv-messaggio-30-anni-porta-a-porta.html> (14.1.2026.)
- Glatz, Carol (2025). Pope: Everyone should root out fake news fueling conflict, focus on real problems. *National Catholic Reporter* (27. lipnja), <https://www.ncronline.org/vatican/pope-everyone-should-root-out-fake-news-fueling-conflict-focus-real-problems> (14.1.2026.)
- Haynes, Michael (2026). Fake news, papal trips and a return to tradition. *The Catholic Herald* (24. siječnja), <https://thecatholicherald.com/article/fake-news-papal-trips-and-a-return-to-tradition> (14.1.2026.)
- Henry, Andrew (2021). Religious literacy in social media: A need for strategic amplification. *Religion & Education*, 48(1), 89–101. <https://doi.org/10.1080/15507394.2021.1876507>
- HKM (2025). Glas istine. *Hrvatska katolička mreža*, <https://hkm.hr/glas-istine/> (6.3.2026.)
- Hoover, Stewart (2018). Religion and the news in the age of media change. U: Y. Cohen (ur.), *Spiritual News: Reporting Religion Around the World* (str. 15–30). New York: Peter Lang.
- IKA (2025a). Papa: Izbjegavajmo polarizacije i gradimo mostove mira. *Informativna katolička agencija* (18. rujna), <https://ika.hkm.hr/novosti/papa-izbjegavajmo-polarizacije-i-gradimo-mostove-u-crkvi-i-svijetu/> (15.1.2026.)

- IKA (2025b). Papa: Umjetna inteligencija treba biti dobro za sve, a ne moć u rukama nekolicine. *Informativna katolička agencija* (6. prosinca), <https://ika.hkm.hr/novosti/papa-umjetna-inteligencija-treba-biti-dobro-za-sve-a-ne-moc-u-rukama-nekolicine/> (15.1.2026.)
- Jochecova, Ketrin (2025). Pope to media: No, clickbait, please. *Politico* (9. listopada), <https://www.politico.eu/article/pope-leo-media-no-clickbait-please-ukraine-gaza-journalists/> (17.1.2026.)
- Kapantai, Eleni; Christopoulou, Androniki; Berberidis, Christos; Peristeras, Vassilios (2020). A systematic literature review on disinformation: Toward a unified taxonomical framework. *New Media & Society*, 23(5), 1301–1326. <https://doi.org/10.1177/1461444820959296>
- Kek, Emerencia (2025). “What is the truth?” the problem of fake news. *Studia UBB Theologia Catholica Latina*, 70(1), 44–68. <https://doi.org/10.24193/theol.cath.latina.2025.LXX.1.03>
- Laferrara, Valentina; Fernández, Maria Carmen; Israel Turim, Verónica (2024). Confession and Confusion: Misinformation about Religion in the Journalistic Sphere. *Societies*, 14(6), br. 84. <https://doi.org/10.3390/soc14060084>
- Lamza Posavec, Vesna (2011). *Kvantitativne metode istraživanja: anketa i analiza sadržaja*. Zagreb: Fakultet hrvatskih studija.
- Lav XIV. (2025). Address to participants in the MINDS International Association Conference. *The Holy See* (9. listopada), <https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/speeches/2025/october/documents/20251009-minds-international.html> (20.1.2026.)
- Lav XIV. (2026a). Address to members of the diplomatic corps accredited to the Holy See. *The Holy See* (9. siječnja), <https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/speeches/2026/january/documents/20260109-corpo-diplomatico.html> (20.1.2026.)
- Lav XIV. (2026b). Message of his holiness Pope Leo XIV for the 60th World day of social communications. *The Holy See*, <https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/messages/communications/documents/20260124-messaggio-comunicazioni-sociali.html> (24.1.2026.).
- Malović, Stjepan (2005). *Osnove novinarstva*. Zagreb: Golden marketing.
- McKeown, Jonah (2025). Fact check: Did Pope Leo give a 36-minute speech praising the leader of Burina Faso? *EWTN News* (19. svibnja), <https://www.ewtnnews.com/vatican/fact-check-did-pope-leo-give-a-36-minute-speech-praising-the-leader-of-burkina-faso?redirectedfrom=cna> (14.1.2026.)
- Merlo, Francesca (2025). Pope: In this age of communication, nobody can say “I did not know”. *Vatican News* (9. listopada), <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-10/pope-journalism-must-defend-the-truth-in-a-time-of-confusion.html> (14.1.2026.)
- Moore, Diane (2007). *Overcoming Religious Illiteracy: A Cultural Studies Approach to the Study of Religion*. New York: Palgrave Macmillan.
- Novak, Krunoslav; Pintarić, Nedjeljko; Valković, Jerko (2022). *Crkva i mediji: Antologija tekstova o sredstvima društvenih komunikacija 1936.–2021*. Zagreb: Hrvatska biskupska konferencija.
- Peran, Suzana; Kilijan, Hana (2025). Phenomenon of disinformation and religious topics: Example of the Republic of Croatia. U: M. Carroggio et al. (ur.), *Communication and Evangelization: Context, Attitudes and Experiences* (str. 599–612). Rim: EDUSC.
- Segal, Zef (2023). Fake news in an early Hebrew newspaper: Sensationalist journalism in HaTzfira in 1874. *Journalism History*, 49 (4), 300–315. <https://doi.org/10.1080/00947679.2023.2266175>

- Shoemaker, Terry (2019). World religion and fake news: A pedagogical response in an age of post-truth. *Teaching Theology and Religion*, 22(4), 280–290.
- Steffen, Sarah; Wesolowski, Kathrin (2025). Fact check: Pope Leo targeted by misinformation. *Deutsche Welle* (27. svinja), <https://www.dw.com/en/fact-check-pope-leo-xiv-ai-generated-fake-news-misinformation-v2/a-72684141> (14.1.2026.)
- Tornielli, Andrea (2023). The bishop is a pastor not a manager. *L'Osservatore Romano* (12. svibnja), <https://www.osservatoreromano.va/en/news/2023-05/ing-019/the-bishop-is-a-pastor-not-a-manager.html> (17.1.2026.)
- Turčilo, Lejla (2023). Kome se mediji obraćaju kada govore o vjerskim zajednicama. *Preporod* (27. prosinca), <https://www.preporod.com/index.php/sve-vijesti/drustvo/item/12127-kome-se-mediji-obraćaju-kada-govore-o-vjerskim-zajednicama> (14.1.2026.)
- Valković, Jerko (2013). *Crkva i svijet medija: Mogućnost susreta i različitost perspektiva*. Zagreb: Glas Koncila.
- Vatican News (2023). Papa novinarima: Pomozite mi govoriti o Sinodi bez slogana. *Vatican News* (26. kolovoza), <https://www.vaticannews.va/hr/papa/news/2023-08/papa-franjo-nagrada-novinarstvo-2023-sinoda.html> (15.1.2026.)
- Vatican News (2025). Fake message to President of Burkina Faso attributed to Pope. *Vatican News* (21. svibnja), <https://www.vaticannews.va/en/world/news/2025-05/pope-leo-xiv-burkina-faso-fake-video-message.html> (14.1.2026.)
- Vosoughi, Soroush; Roy, Deb; Aral, Sinan (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146–1151. <https://doi.org/10.1126/science.aap9559>
- Walker, Nathan, Chan, Aalice, McEver, Bruce (2021). Religious literacy: Civic education for a common good. *Religion & Education*, 48(1), 1–16. <https://doi.org/10.1080/15507394.2021.1876508>
- Wardle, Claire; Derakhshan, Hossein (2020). Razmišljanja o “informacijskom poremećaju”: formati netačnog informisanja, dezinformisanja i zlonamjernog informisanja. U: C. Ireton i J. Posett (ur.), *Novinarstvo, lažne vijesti i dezinformacije* (str. 43–56). UNESCO.
- Watkins, Devin (2025). Pope Leo XIV: News media should foster peace and disarm words. *Vatican News* (12. svibnja), <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-05/pope-leo-xiv-media-professionals-audience-conclave.html> (14.1.2026.)

Media Disinformation and Misinformation on Religion and the Challenges of Artificial Intelligence

Suzana Peran *

Summary

The aim of this paper is to reflect on disinformation related to religious topics in media. Using the method of content analysis, Church documents are examined, as well as statements by Pope Francis and Pope Leo XIV on the phenomenon of disinformation. The paper also presents cases in which the two heads of the Church were victims of disinformation or misinformation, and explores the reasons for the spread of disinformation and misinformation about religion in the public sphere. The results of research conducted within the project Critical Analysis of Disinformation on Religious Topics (KAT) of the Catholic University of Croatia and its partners are also discussed. The project findings indicate, and that respondents most frequently encounter inaccurate content on religious topics on social media platforms. Special attention is given to the relationship between artificial intelligence tools and the spread of disinformation, drawing on the Note on the Relationship between Artificial and Human Intelligence (Antiqua et Nova). In discussing the role of journalists — particularly those working in Catholic media — in countering all forms of disinformation, the paper also highlights the responsibility of media content users. In conclusion, the importance of initiatives promoting media and religious literacy in combating disinformation is emphasized, not only at the level of schools and universities, but also within parishes and religious communities, and through cooperation with the media.

Keywords: *artificial intelligence; disinformation; misinformation; media literacy; religious literacy*

* Suzana Peran, Ph.D., Assistant Professor, Catholic University of Croatia. Address: Ilica 244, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: suzana.peran@unicath.hr